

Huczne gody, czyli dzicze wesele

Choć przyroda stoi na progu zimy i wydaje się, że las zapada w odrętwienie, to w świecie zwierząt życie kipi. Wieczorem i w nocy w leśnych ostępach można usłyszeć głośne kwiki, rechtanie i kłapanie, całe spektrum dziwnych dźwięków. Tak odbywa się huczka, czyli dzicze wesele.

Od stycznia do października wśród dzików panuje matriarchat. Watahom (stodom) przewodzi najstarsza locha (samica), która jest zawsze matką lub siostrą pozostałych członkiń. Jedynymi samcami w tych grupach są warchlaki, które po osiągnięciu roku życia, kiedy ich matka rodzi następne młode, są przepędzane. Od tego momentu prowadzą one koczowniczy tryb życia, najpierw w niewielkich grupach, a z wiekiem stają się samotnikami.

W listopadzie i grudniu wszystko się zmienia. Odyńce (dorosłe samce) dołączają do grup rodzinnych i zaczyna się czas godów. W czasie huczki watahy łączą się, czasami osiągając liczebność kilkudziesięciu sztuk. W tak dużym zgrupowaniu łatwo o sprzeczki, a nawet kłótnie, to dlatego huczkową watahę słychać z daleka. Dodatkowo pojawia się konkurencja o względy grzejących się loch. Odyńce toczą w tym czasie zaciekłe walki o pierwszeństwo w przekazywaniu genów. Ich broń stanowią ostre jak brzytwa szable.

Dziczy oręż to kły. Górną nazywa

się fajkami, a dolne szablami. Szczególnie okazałe są one u samców, lochy natura wyposażała zdecydowanie skromniej. Odyńce, kłapiąc orężem, ostrzą szable, pocierając je o fajki. Dzięki temu te pierwsze mogą dorównać dobrej jakości nożom. To dlatego atakujący dzik może stanowić śmiertelne zagrożenie. Jednak w lesie po huczce nie znajduje się odyńców zabitych w wyniku walk o samice. W tym przypadku natura zadbała również o broń defensywną. Walczące dziki nacierają na siebie z przeciwnika. Ponieważ oręż znajduje się po bokach gwizdu, muszą zadawać ciosy, skręcając głowę w bok. Trafiają wtedy w okolice karku lub łopatek przeciwnika, a tam znajduje się tzw. pancerz, czyli wyjątkowo gruba i odporna skóra, która chroni je przed odniesieniem poważnych obrażeń.

Ze względu na nocną aktywność dzików obserwowanie ich zachowań godowych jest mocno utrudnione. Jeśli jednak komuś uda się spotkać huczkową watahę w świetle księżyca, na pewno przeżyje niezapomniane chwile. To dynamiczne widowisko niejednokrotnie spowodowało, że zapomniałem o mrozie i o tym, że rano trzeba wstać do pracy. Ale wracając w domowe pielesze tuż przed poranną kawą, towarzyszyło mi uczucie niezwykłego przeżycia.

Przemysław Świerblewski

Na sprzedaż tysiąc metrów drewna dębowego

18 stycznia 2018 r. odbędzie się XXVII Międzynarodowa Aukcja Cennego Drewna Dębowego. Na sprzedaż wystawione będzie ok. 1.060 m sześć. drewna dębowego, w tym ok. 350 m sześć. jakości okleinowej. Pozostała masa to drewno tartaczne. Surowiec pochodzi z nadleśnictw: Czerniejewo, Grodzisk, Jarcin, Karczma Borowa, Krotoszyn, Piaski, Pniewy, Sieraków i Taczanów.

Drewno będzie można obejrzeć w dniach 15-17 stycznia na placach aukcyjnych, które znajdują się trzech miejscach: w leśnictwach Jelonek

i Sokołówka (Nadleśnictwo Krotoszyn), w składnicy spedycyjnej w Biadkach i w szkółce leśnej Dąbrowa (Nadleśnictwo Pniewy).

Licytacja odbędzie się – jak w poprzednich latach – w hotelu Wawrzyniak w Perzycach pod Zduniami.

Wykaz losów zawierający charakterystykę poszczególnych sztuk surowca oraz regulamin aukcji będą zamieszczone od 10 stycznia na stronie www.poznan.lasy.gov.pl.

Katalogi wraz z regulaminem będą dostępne od 15 stycznia na wszystkich placach aukcyjnych.

(red.)

Aukcja odbywa się po raz 27.

Pierwotne szkodniki sosny

Z nastaniem pierwszych przymrozków leśnicy przeszukują ściółkę leśną i liczą... owady. Od wyniku ich poszukiwań zależy zdrowie drzewostanów gospodarczych.

W ten sposób dowiadują się, których owadów w kolejnym roku będzie najwięcej i czy mogą one zagrozić życiu lasów. Ta prognoza dotyczy wybranych gatunków. – Nazywamy je *szkodnikami pierwotnymi sosny*. Pierwotnymi dlatego, iż mogą atakować zdrowe drzewa i jako pierwsze powodują ich osłabienie, a w skrajnych wypadkach nawet śmierć – pisze na poznańskiej stronie Lasów Państwowych Rafał Śniegocki.

Przed nastaniem pierwszych mrozów lub tuż po nich niektóre owady schodzą z koron pod ściółkę. Tam zimują w postaci, która umożliwia im przetrwanie (poczwarka, kokon lub gąsienica).

Gdy nie ma silnych przymrozków, przebywają pod ściółką, gdy temperatura spada – schodzą głębiej. Okres przeprowadzenia kontroli jest bardzo ważny, bo od niego zależy ocena zagrożenia. Najpóźniej z koron schodzą barczatki i poprochy, najwcześniej zaś zawisaki.

Ściółkę bada się m.in. w specjalnie wyznaczonych ramach

Czarna lista

Te jesienne poszukiwania obejmują kilka gatunków wyspecjalizowanych owadów. To najgroźniejsze szkodniki liściożerne, których gąsienice i larwy żywiące się igłami sosny mogą doprowadzić do zamarcia drzewostanu. W tej grupie są: **choinówka, poproch cetyniak, zawisak borowiec i barczatka sosnowka**. Są to motyle. Jednak nie tylko one mogą być groźne. Na czarną listę trafiły również błonkówki: **osnuja gwiaździsta i boreczniki**.

Poszukiwania polegają na rozgarnięciu ściółki aż do warstwy gleby mineralnej i ich zebraniu. Robi się to badając całą ściółkę wokół drzewa (metoda podokapowa) lub w specjalnie wyznaczonych ramach.

Praca w zespołach

Działania prowadzi się w kilkuosobowych zespołach. Przy dobrej wprawie i podziale terenu prace idą sprawnie i szybko. W jednym leśnictwie, przy około 50 powierzchniach, trwa to zazwyczaj 3-4 dni.

Plonem poszukiwań są głównie poczwarki zawisaka, strzygoni i poprocha oraz kokony boreczników, gąsienice barczatki i larwy osnuji gwiaździstej. Przy okazji liczy się także owady pożyteczne.

Nie wszystkie owady zimują tylko pod ściółką – przeszukuje się więc dodatkowo odziomkową część pnia do wysokości 1,5 m. Zabieg ten stosuje się ze względu na boreczniki. Te błonkówki na przezimowanie w kokonie (tzw. bobówce) wybiera-

Tak wyglądają poczwarki zawisaka, strzygoni i poprocha

ją bowiem często szczeliny w korze.

Wnioski badawcze

Znalezione okazy umieszcza się w tekturowych pudełkach z opisem: nadleśnictwo, leśnictwo, oddział i numer partii kontrolnej. Następnie

Zawisak i strzygonia zimują jako poczwarki. Postacią zimującą barczatki sosnowki jest gąsienica. W razie konieczności unieszkodliwia się ją poprzez zakładanie pierścieni lepowych na pniach drzew.

zawozi się je do nadleśnictwa, gdzie przechodzą wstępną identyfikację.

Stamtąd trafiają one do regionalnych oddziałów Zespołu Ochrony Lasu, których pracownicy oznaczają gatunki, zdrowotność poczwarek lub larw i określają stopień zagrożenia na stałej partii kontrolnej.

Gdy pojawiają się liczby krytyczne lub ostrzegawcze, na wiosnę ko-

lejnego roku przeprowadza się dodatkowe poszukiwania, co może skutkować podjęciem działań zapobiegających rozprzestrzenieniu się owadów. Należą do nich m.in. pierścienie lepowe wyłapujące wspinające się gąsienice czy opryski chemiczne.

Walka z gradacją

W przeszłości zdarzało się pustoszenie lasów na skutek ataku szkodników drzew. W latach 1922-1924, mówiąc językiem fachowym, gradacja strzygoni choinówki zniszczyła blisko 80 proc. drzewostanów Puszczy Noteckiej o powierzchni 137 tys. ha – przypomina Rafał Śniegocki.

Bardziej odporne na gradację są drzewostany mieszane, bo wówczas owady nie mają tak dużej możliwości rozprzestrzeniania się. W takim lesie więcej jest też organizmów, które się nimi żywią. Poczynając od bakterii, grzybów, przez owady pasożytnicze i drapieżne, po borsuki, dziki i owadożerne ptaki.

Takie drzewostany wyłącza się z poszukiwań. Powierzchnie zakłada się głównie w monokulturach sosnowych. By do podobnych klęsk, jak ta w latach międzywojennych, nie dochodziło, leśnicy urozmaicają skład gatunkowy i wiekowy monokultur, dostosowując je do wymogów siedliskowych, co ponadto wzbogaca różnorodność biologiczną drzewostanu.

Oprac.
Janusz Urbaniak

Świerk

w naturze i naszych wyobrażeniach

Symbolem świąt Bożego Narodzenia jest drzewko świerkowe. W tradycji ludowej od bardzo dawna gałązki świerkowe były znakiem zwycięstwa życia nad śmiercią lub zapowiedzią bogatych plonów. Świąteczne choinki pojawiły się w polskich domach na przełomie XVIII i XIX w. Przywędrowały z Alzacji.

Świerk (*Picea abies*) charakteryzuje intensywny zapach, ostre kłujące igły i podługne szyszki. To gatunek typowo górski, który w Polsce szeroko występuje także na terenach podgórskich oraz w północnwschodniej części kraju (lite świerczyny mazurskie) i Puszczy Białowieskiej. Na terenie Nadleśnictwa Krotoszyn świerk ma niewielkie znaczenie i zajmuje niewiele ponad 120 ha.

W Europie rośnie od Norwegii po Rosję, występuje także w Alpach i na Bałkanach.

Lasy świerkowe w Polsce zajmują ok. 10 proc. powierzchni leśnej, co daje im drugą pozycję po sośnie. Z uwagi na miękkie drewno świerczyna wykorzystywana jest m.in. do produkcji papieru.

Drzewko świąteczne

Popularne choinki najczęściej hodowane są na specjalnych plantacjach, które zakładane są z wykorzystaniem gruntów leśnych np. pod liniami wysokiego napięcia. Kupując choinkę z Lasów Państwowych mamy pewność, że została ona świeżo ścięta i pozyskana z poszanowaniem praw środowiska. Świeżo ścięty i codziennie podlewany świerk wytrzyma w naszych domach nawet 3 tygodnie i dzięki dużej ilości żywicy zapewni przyjemny zapach.

Chociaż trzeba przyznać, że w wyniku niedostatku wilgoci w glebie świerki stają się ostatnio ofiarami pasożytniczych grzybów i korników. Stąd od kilku lat obserwuje się rozpad jednogatunkowych świerczyn górskich.

Kwiaty i szyszki

Świąteczna choinka to także prezenty dla najbliższych

Świerk za młodu rozwija się powoli i dopiero w wieku 30-50 lat przyrasta szybko na wysokości, a przestaje rosnąć w wieku ok. 120 lat. Osiąga nawet do 50 m wysokości, jest drzewem o prostym smukłym pniu i brunatnoczerwonej, płytko splekanej korze.

Zimotrwałe, ciemnozielone igły żyją od 5 do 7 lat. Kwiaty męskie zakwitają w krótkich jaskrawoczerwonych kwiatostanach, a żeńskie – w postaci ciemnoczerwonych, wznoszących się ku górze szyszek. Po zapyleniu szyszki skierowują się ku dołowi i po dojrzeniu przybierają jasnobrazową barwę.

Największe okazy

Do niedawna uważano, że świerk dożywa ok. 500 lat. Obecnie znane są znacznie starsze egzemplarze (8 tys. lat). W szwedzkiej prowincji Dalarna rośnie świerk liczący aż 9.550 lat, co czyni go najstarszym zbadanym drzewem na świecie. W Polsce

natomiast najstarsze drzewo świerkowe znajduje się w Strzelcach Opolskich i ma 350 lat.

Najwyższe zmierzone polskie świerki rosną w Puszczy Białowieskiej (ok. 51,8 m) oraz w Beskidzie Żywieckim, w okolicach Wielkiej

luźne, świeże, wilgotne gleby gliniaste.

Nasiona świerka stanowią ważne źródło pożywienia wielu ptaków i mniejszych zwierząt leśnych, w tym dzięciołów, wiewiórek i ryjówek.

Przodkowie i górale

Nasi przodkowie wierzyli, że drzewa, które nie umierają na zimę, symbolizują trwałość życia i chronią przed upływającym czasem. Całoroczną zieleń choinki utożsamiano z zielenią rajszych łąk, a więc z pokonaniem śmierci. Iglaste drzewka miały bezpiecznie przeprowadzać dusze na *tamtą stronę*. To dlatego w Rosji kładziono gałązki świerka lub jodły do trumny, a na pogrzebach także w Polsce spotyka się wieniec ze świerczyny.

Michał Bałucki, autor słów najpopularniejszej chyba polskiej pieśni biesiadnej, zawarł frazę: *Góralu, czy ci nie żal odchodzić od stron ojczystrych? Świerkowych lasów i hal i tych potoków srebrzystych?* Świerk jest bowiem drzewem kojarzącym się z górami i dla górali tatrzańskich był zawsze ważniejszy nawet od jodły.

Znaki leśne

Drzewo to jest obecne na wielu symbolach leśnych i łowieckich. Najwyższe odznaczenie łowieckie *Złoty* jest kompozycją gałązki świerka z gałązką drzewa liściastego. Również odznaka Polskiego Towarzystwa Leśnego, najstarszego stowarzyszenia leśników liczącego ponad 125 lat, składa się z trzech gałązek świerkowych. Świerk na tle białoczerwonym figurował na naszywkach mundurów wojskowych 3 Dywizji Strzelców Karpackich II

Korpusu Polskiego w czasie ostatniej wojny.

W polskiej kulturze przed świerkiem popularna była *jodelka*, czyli zawieszony u pułapu lub osadzony przed domostwem wierzchołek sosny, jodły lub świerka. Miała ona chronić dom i jego mieszkańców od złych mocy, a zabudowania leśne przed nadejściem niebezpiecznych wilków.

Janusz Urbaniak

Na terenie naszego nadleśnictwa świerk ma niewielkie znaczenie lasotwórcze i zajmuje niewiele ponad 120 ha. W wielu miejscach występuje w charakterze gatunku domieszkowego.

Choinka z Lasów Państwowych jest zawsze świeżo ścięta, pozyskana legalnie i z poszanowaniem praw środowiska. Ma najtańszą cenę, gdyż pochodzi prosto od producenta.

Jest wrażliwy

W górach bory świerkowe tworzą piętro regla górnego (piętro górskie wyższe), występując na obszarach do 2.200 m n.p.m.

W tajdze tworzą lasy mieszane z brzozą i sosną. Świerkowi szkodzią przymrozki, susze, upały i silny wiatr. Ma on większe wymagania glebowe niż sosna. Lepiej rośnie na glebach gliniasto-piaszczystych i piaszczysto-gliniastych. Preferuje

LEŚNE GAWĘDY

Od nasionka do nasionka

Drzewa przechodzą cykl rozwojowy. Przyjrzyj się obrazkom. Zastanów się, w jakiej kolejności powinny być ułożone. Następnie wpisz numery w kółka przy obrazkach, korzystając z podpowiedzi po prawej stronie.

- 1 siewka
- 2 młode drzewko
- 3 młode drzewko z szyszkami
- 4 dojrzałe drzewo z szyszkami
- 5 wyluszczone nasiona
- 6 szkółka leśna

Ruszamy z kąciakiem dla dzieci. Naszych najmłodszych Czytelników zachęcamy do zmierzenia się z zadaniami konkursowymi.

Rozwiązania należy nadsyłać lub dostarczyć osobiście do redakcji *Rzecz Krotoszyńskiej* (ul. Sienkiewicza 2a/1) do piątku 15 grudnia. Nadleśnictwo Krotoszyn ufundowało nagrody w postaci gadżetów.

(red.)

Jak leśnicy dbają o las?

Leśnicy dbają nie tylko o las i ich mieszkańców, lecz także o bezpieczeństwo przebywających w nim gości. Na każdym kroku można zaobserwować ślady działań leśników.

WYKONANIE

- 1 Przyjrzyjcie się wspólnie przedstawionym poniżej obrazkom.
- 2 Porozmawiajcie o tym, co przedstawiają.
- 3 Dopasujcie odpowiedzi do poszczególnych rysunków wpisując odpowiednią literkę przy numerze obrazka.

Słownik pojęć leśnych i łowieckich (12)

W

Wataha – stado wilków lub dzików.

wadera (wilczyca) – samica wilka.

wabik – przyrząd do wabienia zwierzęcy.

walki i szczapy – sortymenty stosowe drewna opałowego o jednakowej długości (do 2 m, a zazwyczaj do 1 m), średniowymiarowe o bardzo niskiej jakości drewna.

widlica – rozwidlenie zakończenia tyki lub odnogi w porożu jelenia.

widlówka – młoda kuropatwa po utracie środkowych sterówek w wyniku pierzenia się; jej ogon staje się wtedy widlasty.

wiek dojrzałości rębnej – wiek, w którym jednowiekowy drzewostan

Wabik na dzika i jelenia stosowany w łowiectwie

w zrębowym lub przerebowozrębowym sposobie zagospodarowania lasu wykazuje stan dojrzałości rębnej (czyli nadający się do wycięcia).

wielordzenność – występowanie dwóch lub więcej rdzeni otoczonych

drewnem o odrębnym usłojeniu, które dopiero w pewnej odległości od rdzeni przechodzi we wspólny system usłojenia.

więźba – sposób rozmieszczenia miejsc sadzenia lub siewu na powierzchni uprawy oraz odstęp (odległość) tych miejsc od siebie.

wizura – wąska linia przecięta w drzewostanie, spełniająca różnorakie funkcje, m.in. przy wytyczaniu w starych drzewostanach podziału powierzchniowego stanowi granice przyszłych linii podziału.

wniosek cięć – zestawienie sporządzane corocznie w leśnych jednostkach gospodarczych (nadleśnictwach), określające dla poszczególnych obszarów (gospodarstw) miejsce, powierzchnię i masę projektowanego na następny rok gospodarczy użytkowania głównego lasu, z rozbiorem na iglastą i liściastą grubiznę użytkową i opałową oraz drobnicę.

wycieranie poroża – oczyszczanie poroża przez samce jeleniowatych,

polegające na ocieraniu poroża o drzewa lub krzewy.

wycinek – samiec dzika dwu- lub trzyletni o wycinających się na zewnątrz kłach.

wydziałanie się drzew – naturalny proces zmniejszania się liczby drzew w drzewostanie w wyniku ich obumierania na skutek różnicowania wysokościowego oraz osłabienia biologicznego.

Walki brzozy

wydziałanie zadrzewieniowe – fragmenty obiektu zadrzewieniowego o jednakowych cechach taksacyjnych, wyodrębnione w celu odmiennego traktowania gospodarczego.

wyrzynek – odcinek kłody lub dłużycy o wymaganej długości (tj. 0,5-2,6 m), przeznaczony do skrawania.

wyciągarka – urządzenie służące do podciągania, zrywki, załadunku i roz-

ładunku drewna za pomocą nawijania liny na bęben. Rozróżnia się wyciągarki: stałe, przewożne i samojezdne, montowane na ciągnikach lub pojazdach wywozowych.

wyróbka drewna – szereg operacji i czynności mających na celu przekształcenie ściętego drzewa w sortymenty drewna okrągłego, zgodnie z wymaganiami norm; niekiedy – całość prac obróbczych łącznie ze ścin-
ką.

wysokość drzewostanu – przeciętna wysokość drzew tworzących drzewostan, oblicza się ją różnymi sposobami – najczęściej jako wysokość odczytaną z krzywej wysokości dla drzewa o przeciętnej pierśnicy lub jako średnią arytmetyczną wysokości kilku drzew.

wyznaczanie trzebieży – wybór drzew dorodnych i przeznaczonych do usunięcia (szkodliwych) w trzebieży.

Oprac. (popi)

Stado wilków to wataha